

eina diferent, en uns comptes d'Albi del S. XIV, i en un trobador obscur que sembla de llavors o del XIII, que el fa clarament masculí (« ni pel sieu corren *volam*», com també ho deu ser en els altres dos, que només posen «-I»): sembla que en tots dos es tracti d'una arma, qui sap si alguna mena d'arc en forma de dall; car aquell parla d'*arneich* 'arnès', i en el compte del S. XVI, es tracta de pagar 32 sous «per lo garnimen de las cordas de *-r volam*»; PSW VIII, 817a. God. i Du C. hi afegeixen diversos docs. francesos, des de 1441 a 1542, provinents, alguns, del Centre, però quasi tots del SO. del domini d'Oïl o de l'occità.

Valdès *vurām* m. «faucille» (a Serres i Neuhengstett, ZRPb. I, 460, parlar on és normal *-L > -r-*), Alpes-Cottiennes «*vouram*: faucille» (Chabrand; *L > r* normal), Barceloneta *voilàn* «faucille pour couper le blé» (Arnaud-Morin), Gilhoc (Ardèche) «*voulan* m. faux, faucille» (Clugnet), Camarès *lu burān* «faucille» (Sud de l'Aveyron: Buckenmaier i Schüle, VRom. II, 254 i n. 2), llgd. «*voulān, oulāme*: faucille de moissonneur» (Sauvages), Erau «*boulān* m. faucille» (a Pezenàs: Mazuc), Alta-Alvèrnia «*voulon*: faucille» (Vinols), altlem. «*voulam*: faucille» (Laborde), gascó *bulān(t)* 'falç gran i sense dents',¹ gc. *boulām* (Palay) i veg. encara *vulāme/vulā*, ALF m. 543 «faucille». En fi veg. més informes en el FEW XIV, 597a52-b39 que ens mostren el mot estès absolutament pertot el domini occità; i en el sentit de 'serpe', a la major part de Gascunya (597a39-42).

S'estén més enllà del domini occità: l'àrea del mot inclou sobretot la major part del francoprovenç. (*volā, volamo*) fins a Friburg, Neuchâtel i Rhône-Nord; més enllà i tot, pel Franc Comtat; per l'Oest remunta fins al Berry, Poitou i Maine, més o menys fins a la línia del Loire. Probablement vénen d'un mateix ètmon pre-romà els mots *blam* 'dalla', *blamil* 'mànc de la dalla', que amb alguns variants s'estenen per les valls alpines del Trentí i de Bèrgamo (Hobi, *Sichel und sense*, 25; RFgn. XIII, 372), si bé no he comprovat si surten o no més enllà de la zona rètica on es produeixen els fenòmens de síncope entre inicial i líquida.

Notem que totes aquestes dades en forma més o menys inequívoca suposen una *-m* final etimològica: els uns ho escriuen així i quasi tots ells s'atenen sempre a la pron. (només Laborde etimològitzava de vegades); tots els altres citats on hi ha *-n* són de parlars on consta el canvi de tota *-m* en *-n*; *-nt* només a l'Alt Aricja: *lç bulānt* 'falç' (Fahrholz, W. u. W. Ariège, 105); on tenim la fàcil substitució de *-am* en *-an(t)*, terminació més freqüent, canvi ajudat per la tendència a fusionar el mot amb *volant* VOLANTEM, de significat bastant afí.

És el que va passar en el cat. *volant*, tornat homònim seu i amb la forma *vo(u)lan(t)* dels parlars francesos del SO. Un altre canvi de sufix potser succedani d'aquest, en *vourò* «faucille», que és la forma que Ronjat (*Gr. Ist. Prov.* II, 285) assenyala en una vall occitana del Delfinat (Périer en Valbonnais, dept. Isère, amb el comentari «pas d'étymologie sûre», al qual no donem massa importància, car encara no s'havien pu-

blicat les notes etim. dels suïssos sobre el mot); com diu Ronjat, aquí *-ò* és el resultat fonètic de *-ANU*, altre canvi de sufix en un de més corrent.

Quant a la forma rodanesa *voulamo* correspon certament a *-AMEN*, però no exagerem el valor d'aquesta suposada *-N* per a l'orientació etimològica: hi ha hagut incorporació als representants de *-AMEN*, però pot no ser amb caràcter més antic que el pas a *-ant* en català: car hi ha en rodanès altres casos de *-ame* en lloc del comú *-am*: *estame* (Mistral, *Moun Espelido*, p. 43), mentre que en oc. ant., igual que en cat., i en altres parlars d'oc és *estam* STAMEN, oc. *verme/verm*.

Més ens intriguen les formes femenines, l'extensió de les quals podria ser més gran del que sembla, i abraçar part dels casos de *voulān/voulām*, on no he consignat el m. explícitament, perquè els lèxics patuosos no ho indiquen o el context no és inequívoc; car a la vall de Barceloneta hi ha *voulāméta* f. «petite faucille à herbe», al costat del citat *voulān*: el qual, per tant, almenys originàriament, degué ser femení. El femení és únic en el conservador, arcaic, parlar delfinès de Lallé en Bas-Champsaur, on té la forma *ououlāma* «faucille» (Martin), o sigui fonèticament *uylāma* (o *uylāma?*). I ja hem vist registrades pel TdF les formes femenines *oullamo, auramo, voulamo* en els Alps, el Var i el Roine mateix.

L'etimologia va trobar-la Jud i els seus deixebles de l'escola zuriquesa. Llegendi i comentant el llenguatge de *Moun Espelido*, el 1928, ja ens deia Jud, en el seu seminari, que era «pre-romà» (amb un prudent «*wahrscheinlich*», «*kaum zweifelhaft*»). Ja ho havia publicat el seu deixeble Hobi en la tesi «Die Benennungen von Sichel und Sense in den Mundarten der romanischen Schweiz» (*Bh. z. W. u. Sachen* V, 1926, 17, 21), car l'àrea del mot s'estén fins al francoprovençal, enllà de Savoia. Tesi que ha convingut generalment: no han vacil·lat a acceptar-la Bolelli (*It. Dial.* XVIII, 74, 207) i M-Lübke, que va afegir un article, 9470a, al REW, dedicat al *VOLAMOS 'falç', qualificant-lo ja sense vacillar de «gàllic», amb inclusió del mot català, d'un parell de formes occitanes, i sav. *volano, uramo, urame* (allí «*nordwestfranzösisch volant*» és lapsus per «*südwestfranzösisch*»).

En fi el vell romanista suís J. U. Hubschmid va acabar d'explicar-ho en *Vox Romanica* IV, 220; gàl·lic *uo-lāmo-*, literalment 'maneta' ('*händchen*'). Essencialment això és definitiu, car *uo-* és prefix pan-cèltic ben conegut (< ieur. *upo-* = gr. *ύπο-*, scr. *upa-*), i el nom de la mà degué ser *LĀMA* des del cèltic antic, car a això corresponen les formes del nom de la mà en les llengües gàeliques i britòniques: irl. ant. *lām*, còrn. ant. *lof*, ky. *llaw*, constituint la resposta cèltica regular del nom indoeuropeu comú de la palma de la mà, *pl^hmā*: d'on ll. *palma*, gr. *παλάμη*, ave. *parānā* 'cop de la mà', scr. *pāñih* m. 'mà', a.-al. ant. *folma* 'mà', ags. *folm* 'palma' (Pok., IEW, 806.30). La formació amb *uo-* té l'avantatge de recolzar en una derivació documentada en el mateix cèltic insular: car l'irl. ant. *fo-laumur* 'jo goso, m'atreveixo', parteix de la base fonètica *uo-lām-* (amb *-amu-* > *-aumu-*, infecció nor-